

Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi (ATA 121)

7.Ders

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI VE SONRASINDAKİ GELİŞMELER

Dersin Hedefi

Mondros Ateşkes Antlaşması ile başlayan işgaller sonrasında Türk halkının nasıl örgütlendiği ve bu durum karşısında Mustafa Kemal'in Anadolu'ya geçiş hazırlıkları hakkında bilgi sahibi olacaktır.

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI VE SONRASINDAKİ GELİŞMELER

Osmanlı Devleti, 1918 yılı sonlarında artık 1. Dünya Savaşı'nı kaybettiğini kesin olarak anlamıştır. Wilson ilkelerinin uyandırdığı ümitler, Güney cephesindeki durumun aleyhinde gelişmesi, Bulgaristan'ın yaptığı mütarekeden sonra savaştan çekilmesi, İstanbul ve Boğazlar bölgesinin istila tehdidi altına girmesi gibi nedenlerle imparatorluk ateşkes girişiminde bulunmayı gerekli görmüştür. Başbakan Sadrazam Talat Paşa 8 Ekim'de istifa etmiş, böylece İttihat ve Terakki Partisi yönetimden çekilmiştir.

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI VE SONRASINDAKİ GELİŞMELER

Ahmet İzzet Paşa Başkanlığında kurulan yeni hükümet, İngilizlerle görüşerek ateşkes girişiminde bulunmuştur. Mondros Ateşkes Antlaşması, Bahriye Nazırı Rauf Bey başkanlığındaki Osmanlı Heyeti ile İtilaf Devletleri adına İngiltere'nin Akdeniz filosu komutanı Amiral Arthur Calthorpe arasında 27 Ekim'de başlayan görüşmeler sonunda 30 Ekim 1918'de imzalanmıştır. Çok ağır şartlar taşıyan ve 25 madde halinde düzenlenen ateşkes metninin önemli noktaları şöyledir:

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI VE SONRASINDAKİ GELİŞMELER

1. İtilaf Devletleri Çanakkale ve İstanbul boğazlarını işgal edecekti. Osmanlı ordusu terhis edilecek, eldeki silah, cephane ve diğer gereçler düşmana teslim edilecekti. Küçük gemiler hariç tüm savaş gemileri verilecekti.
2. Doğu Cephesi'nde İran ve Kafkasya'daki Osmanlı kuvvetleri savaştan önceki sınırlara çekilecek, güneydeki ateşkes sınırı dışındaki Osmanlı kuvvetleri İtilaf kuvvetlerine teslim olacaktı.
3. Bütün ulaşım ve haberleşme ağı bu devletlerin denetimine verilecekti.

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI VE SONRASINDAKİ GELİŞMELER

Görüldüğü gibi ateşkes anlaşması Osmanlı Devleti'nin kayıtsız şartsız teslim olmasını öngören bir belge şeklinde düzenlenmişti. Anlaşmanın tepkilerine gelince, Padişah Vahdettin ateşkes şartlarını ağır bulmakla beraber diğer müttefik devlet hükümdarları gibi (Bulgaristan yaptığı antlaşmadan sonra Kral Ferdinand tahtından vazgeçmek zorunda kalmış, Alman İmparatoruna çekilmesi yönünde baskı yapılmıştı) tahtını kaybetmediği için memnun görünüyordu. Sadrazam Ahmet İzzet Paşa ateşkesin diğer müttefiklerle yapılanlara göre daha hafif olduğu inancındaydı. Meclis-i Mebusan ise ağır şartlar taşıyan ateşkesi üzüntüyle karşılamış, ancak sadrazamın gizli oturumda başka çare olmadığını açıklaması üzerine ateşkesin onaylanması için hükümete yetki vermiştir.

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI VE SONRASINDAKİ GELİŞMELER

Ateşkes savaşın sıkıntılarında yorgun ve yoksul düşmüş olan halkta ferahlık yaratmış, basının tepkisi de aynı doğrultu da olmuştur. Muhalifler ise gelecekteki tehlikelerden tedirginlik duymaktan çok İttihat ve Terakki'nin yıkılışından memnurluk duyuyorlardı. İleriye görebilen aydınlar, devletin geleceğini düşmanın merhametine terk ettiğini görüyorlardı. Nitekim Mustafa Kemal, Osmanlı Hükümetinin bu ateşkesle kendini düşmana kayıtsız şartsız teslim ettiğini, hatta onunla da kalmayıp ülkeyi istila etmesi için yardım vaat ettiği inancındaydı. Bu nedenle Yıldırım Orduları Grubu Komutanı bulunduğu günlerde, ateşkesin özellikle açık olmayan hükümlerine dikkat çekerek hükümeti uyardı. Çalışmış, düşmanın haksız isteklerine karşı çıkılmasını, kuvvetlerin takviye edilmesini istemiştir.

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI VE SONRASINDAKİ GELİŞMELER

Amacı düşmanın işgal tehlikesine karşı İskenderun'u savunmaktır. Hükümet ise Amiral Calthorpe'un başvurusu üzerine İskenderun'un teslim edilmesi emrini vermişti. Ayrıca Osmanlı hükümeti Anadolu'ya nasihat heyeti göndererek halkın padişaha bağlı kalmasını sağlamak istemiştir. Bu arada Yıldırım Orduları Grubu karargâhının lağvedilmesini kararlaştırmış ve Mustafa Kemal Paşa'ya da Harbiye Nezareti (Savaş Bakanlığı) emrine verildiğini bildirmişti.

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI VE SONRASINDAKİ GELİŞMELER

İtilaf Devletleri niyetlerini kısa sürede açığa çıkartmış, yıllardan beri yaptıkları hesaplarını uygulamaya geçirmişlerdir. İngilizler 3 Kasım 1918'de zengin petrol kaynaklarına sahip Musul'u daha sonra İskenderun, Urfa, Maraş ve Antep'i, Doğu'da Batum, Kars ve Ardahan'ı; Fransızlar Dörtyol, Mersin, Adana ve Pozantı'yı işgal etti. İtilaf donanması 13 Kasım'da 57 gemilik bir filo ile İstanbul'a gelerek 35 bin kişilik bir kuvvetle İstanbul'u fiilen işgal etti.

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI VE SONRASINDAKİ GELİŞMELER

Osmanlı donanması, İzmit'te denetim altına alındı. Doğu Karadeniz kıyıları İngiliz, Batı Karadeniz kıyıları ile Mersin, İskenderun limanları Fransız; Ege ve Akdeniz kıyıları İtalyanlar tarafından kontrol altına alındı. Devamında Fransızların Trakya'yı işgalleri yanında İngilizler İzmit, Eskişehir, Afyon, Samsun, Merzifon'a asker gönderdi. İtalyanlar Antalya, Konya, Burdur, Muğla, Bodrum, Fethiye, Marmaris, Selçuk ve Kuşadası'nı işgal etti.

MİLLİ DİRENİŞ CEMİYETLERİNİN KURULMASI

Mondros Ateşkes Antlaşması ile başlayan işgal ve kışkırtmalar Türk ulusunu harekete geçirmiş, Osmanlı Hükümetinin sessiz ve pasif kalması teşkilatlanmak gerektiği fikrine yöneltmiştir. Böylece kurulan her bir cemiyet kendi bölgesinin kurtuluşu ile ilgili propaganda ve yayın yoluyla haklarını dünyaya duyurmayı amaçlamıştır. Başlangıçta diplomatik çözümler aramak amacıyla kurulan bu cemiyetler, işgallerin başlamasıyla sivil yapıdan sıyrılarak askeri çözümler üretme ihtiyacı duymuşlardır. Mondros Ateşkes Anlaşması hükümlerine tepki olarak bazı yurtsever subayların bir araya gelerek kurdukları ilk direniş cemiyeti İslam İhtilâli Komitesi'dir. Ardından kurulan Milli Direniş Cemiyetleri şunlardır:

MİLLİ DİRENİŞ CEMİYETLERİNİN KURULMASI

Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Heyet-i Osmaniye Cemiyeti: Bu cemiyet Trakya'da Yunan işgal hazırlıklarına ve Mavri Miracılar'ın iddialarına karşı 2 Aralık 1918'de Edirne'de kurulmuştur. Cemiyet başlangıçta bütün Trakya'nın ırk, kültür ve tarih bakımından Türklere ait olduğunu ilmi yollar ve tarihi belgelerle ispata çalışmaktaydı. Sivas Kongresi'ne temsilci gönderemeyen cemiyet, kongre kararlarına uymuş, cemiyetin adı Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne çevrilmiştir. Cemiyetin amaçları arasında gerektiğinde silahlı direnişe geçmek, Trakya'yı Osmanlı Devleti'nden koparmaya yönelik her türlü girişime engel olmak, eğer bu mümkün olmaz ise Doğu ve Batı Trakya'yı içine alan bağımsız bir Trakya devleti kurmaktır .

MİLLİ DİRENİŞ CEMİYETLERİNİN KURULMASI

İzmir Müdafaa-i Hukuku Osmaniye Cemiyeti: İzmir’de 2 Aralık 1918’de kurulan bu cemiyetin amacı İzmir’in Yunanlılara verilmesini engellemek, bu doğrultuda çalışmalar yaparak İzmir’in Türklüğü hakkında dünya kamuoyunu inandırmak olmuştur. İzmir Valisi ve Kolordu Kumandanı Nurettin Paşa tarafından desteklenen bu cemiyet, 19 Mart’ta düzenlediği genel kongre ile gerektiğinde silahlı mücadeleye girme kararı da almıştır. Nurettin Paşa’nın bu faaliyetleri sebebiyle İngilizler hükümete baskı yaparak onu görevden aldırılmışlardır. Cemiyet, sonraki Vali İzzet Bey ile Hürriyet ve İtilafçılar tarafından ittihatçılıkla suçlanıp çalışmaları engellenme girişimlerine maruz kalmıştır.

MİLLİ DİRENİŞ CEMİYETLERİNİN KURULMASI

Cemiyet işgalden bir gün önce Redd-i İlhak [İzmir’in (Yunanistan’a) katılmasının reddi] adıyla bir bildiri yayınlayarak İzmir’in savunmasına ilişkin miting düzenlemiştir. Mahalli direniş düzenli ordu kurulana kadar devam etmiştir. Bu bildiride kullanılan “redd-i ilhak” ifadesi Batı Anadolu’daki diğer faaliyetler için öncü olmuştur.

MİLLİ DİRENİŞ CEMİYETLERİNİN KURULMASI

Vilayet-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuku Milliye Cemiyeti : Cemiyet, İtilaf Devletlerinin Doğu Anadolu için tasarladıkları Ermenistan ve Kürdistan projelerine karşı yöre halkının haklarını savunmak amacıyla 4 Aralık 1918'de İstanbul'da kurulmuştur. Kısa sürede teşkilatlanan cemiyet Mart 1919'da Erzurum'da şube açmış, çevre illerle ilişki kurmuş, Trabzon Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti ile birlikte Erzurum Kongresi'nin düzenlenmesine öncülük etmiştir. Kongre beyannamesinin yayınlanmasından sonra bu cemiyet, Şarki Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adını almıştır.

MİLLİ DİRENİŞ CEMİYETLERİNİN KURULMASI

Kars İslam Şurası ve Güney Batı Kafkasya Geçici Hükümeti: Rusya ile imzalanan 1918 tarihli Brest-Litowsk antlaşmasına göre Kars, Ardahan ve Batum'un Osmanlı Devleti'ne iade edilmiş olmasına rağmen Mondros Ateşkes Antlaşması'ndaki Türk ordusunun 1914 sınırlarına çekilmesi hükmü, doğudaki bu üç il için endişe verici bir durum yaratmıştır. Bölgede görevli Türk Komutanı Yakup Şevki Paşa'nın desteği ile 5 Kasım 1918'de "Kars Milli İslam Şurası" adlı cemiyet kurulmuştur.

MİLLİ DİRENİŞ CEMİYETLERİNİN KURULMASI

Şuranın temel amacı Ermeni tehditlerine karşı tedbir almaktı. Cemiyet, düzenlenen iki kongrenin ardından büyük kongresini yapmış, bu kongrenin sonunda 17 Ocak 1919'da Güney Batı Kafkasya Geçici Hükümeti'nin kurulması kararlaştırılmıştır. Ancak Nisan 1919'da İngilizler Kars'ı işgal ederek ileri gelenleri Malta'ya sürmüşler, hükümeti dağıtmışlardır. Bu olaylardan sonra Batum'u İngilizler, Kars ve havalisini Ermeniler, Ardahan'ı da Gürcüler işgal etmişlerdir.

MİLLİ DİRENİŞ CEMİYETLERİNİN KURULMASI

Trabzon Muhafaza-i Hukuku Milliye Cemiyeti:

12 Şubat 1919'da Trabzon'da kurulan bu cemiyetin amacı, Trabzon ve çevresinde kurulması düşünülen Pontus-Rum devletine engel olmaktı. Cemiyet, Şubat ve Mayıs 1919'da iki kongre gerçekleştirdi. İkinci kongresinde Pontus çetelerinin silahlı mücadeleleri karşısında silahla karşı koyma kararı almıştır. Cemiyet Erzurum Kongresi'nin toplanmasına öncülük eden cemiyetlerden biri olarak Milli Mücadele'ye önemli katkı sağlamıştır.

MİLLİ DİRENİŞ CEMİYETLERİNİN KURULMASI

Kilikyalılar Cemiyeti:

İstanbul'da bulunan Çukurovalılar tarafından 21 Aralık 1918'de kurulan bu cemiyet, Adana ve dolaylarına yönelik Fransız ve Ermenilerin emellerine karşı Türklerin haklarını savunmak için faaliyet göstermiştir.

MİLLİ DİRENİŞ CEMİYETLERİNİN KURULMASI

Milli Kongre Cemiyeti:

Türk milliyetçiliğini benimseyen yüksekokul mensupları ve Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti üyelerinin katılımıyla 29 Kasım 1918'de İstanbul'da kurulmuştur. Amacı, Türklere yönelik yapılan haksız ve yalan yayınlara ilmi ve tarihi belgeler ile cevap vermektir. Milli Kongre, Kuvva-yı Milliye deyimini ilk kullanan teşkilat olması açısından önemlidir.

MİLLİ DİRENİŞ CEMİYETLERİNİN KURULMASI

Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti:

Türk kadınları tarafından ilk defa 24 Kasım 1918'de İstanbul'da İhsas-ı Milli Kadınlar Cemiyeti kurulmuştur. Bu cemiyet, Türklerin Avrupa'da hukukunu korumak ve propaganda yapmak amacına hizmet etmeye çalışmışsa da fazla bir başarı gösterememiştir. 26 Kasım 1919'da Sivas'ta kurulan Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'nin çalışmaları ve teşkilatlanmaları daha etkili olmuş, kısa sürede Anadolu'nun birçok şehrinde şubeleri açılmıştır. Cemiyet, düşman işgallerine karşı İtilaf Devletleri'ne protesto telgrafları göndererek tepkilerini duyurmuştur.

MİLLİ MÜCADELE'YE KARŞI KURULAN CEMİYETLER

Mondros Ateşkes Antlaşması sonrasında çeşitli çevreler kurtuluşun bir devletin himayesi altına girmeye bağlı olduğunu savunurken işgale karşı mücadeleleri isyan olarak nitelendirip cemiyetler kurarak halkı etkilemeye çalışmışlardır. Milli mücadele karşısı bu çabalar yanında, gayrimüslim tebaa arasında da ayrılıkçı faaliyetler yürütölmekteydi. Başlıca cemiyetler şunlardır

MİLLİ MÜCADELE'YE KARŞI KURULAN CEMİYETLER

Kürdistan Teali Cemiyeti:

Bu cemiyet, Rus elçiliğinin yardımıyla Ayan üyesi Şeyh Abdülkadir'in liderliğinde Mayıs 1919'da İstanbul'da kurulmuştur. İngilizlerin yürüttüğü Kürtçülük propagandasının da etkisi olmuştur. Cemiyetin amacı, Wilson prensiplerine dayanarak Kürtlerin ayrı bir devlet olmalarını sağlamaktır. Cemiyet mensupları Paris görüşmelerine bir muhtıra sunmuşlardır. Ancak devlet kurmak için istedikleri iller (Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ), aynı zamanda Ermenilerin de istekleriyle çakışmaktaydı. Cemiyetin faaliyetleri Doğu ve Güneydoğu halkı tarafından tepkiyle karşılanmıştır.

MİLLİ MÜCADELE'YE KARŞI KURULAN CEMİYETLER

İslam Teali Cemiyeti:

Bu cemiyet 19 Şubat 1919'da İstanbul'da kurulmuştur. Hilafet ve ümmetçilik esaslarını benimseyen cemiyetin amacı, saltanatın ve hilafetin kurtarılması için bütün Müslümanların birleşmesiydi. İngiliz emellerine ve propagandasına araç olan bu cemiyetin hazırladığı bildiriler Yunan uçakları ile dağıtılmış, cemiyet Kuva-a-yı Milliye hareketinin isyan olduğuna ilişkin açıklamalar yapmıştır .

MİLLİ MÜCADELE'YE KARŞI KURULAN CEMİYETLER

İngiliz Muhipleri Cemiyeti:

Cemiyet, 20 Mayıs 1919'da İstanbul'da kurulmuştur. Cemiyetin kurucuları arasında Şurayı Devlet Üyesi Sait Molla ve İngiliz Gizli Servisinin İstanbul Şubesi Başkanı Rahip Frew de bulunuyordu. Bu derneğe Padişah Vahdettin ve Damat Ferit de üye idiler. Hürriyet ve İtilaf Fırkası ile işbirliği içinde olan cemiyetin amacı, hilafet ve saltanatın kurtuluşu için İngilizlerle dostluk kurmak ve seçkin kavim olarak gördükleri İngiltere'nin mandater devlet olması yönünde faaliyetler yürütmektir. Cemiyet milli bilincin harekete geçmesine engel olmak ve yabancı müdahalesini kolaylaştırmak amacıyla ülkede ayaklanma ve karışıklıklar çıkartılmasında da rol almıştır.

MİLLİ MÜCADELE'YE KARŞI KURULAN CEMİYETLER

Wilson Prensipleri Cemiyeti:

Cemiyet, devletin Amerikan mandasına girmesi ile kurtulacağını düşünen bazı Türk aydınları tarafından Ocak 1919'da kurulmuştur. Cemiyetin kurucuları arasında Halide Edip, Refik Halid, Celaleddin Muhtar gibi isimler de yer almıştır. Kısa bir süre sonra Amerikan hükümetinin Ermeni talepleri lehine tavır takınması, cemiyet üyelerini hayal kırıklığına uğratmıştır. Cemiyetin kurucularının bazıları daha sonra Milli Mücadele saflarına katılmışlardır.

MİLLİ MÜCADELE'YE KARŞI KURULAN CEMİYETLER

Mavri Mira Cemiyeti:

Rumlar tarafından kurulan cemiyetlerden birisidir. Bizans İmparatorluğu'nu yeniden kurmak amacıyla Fener Rum Patrikhanesi'nin desteğini alan cemiyet, çeşitli yerlerde silahlı çeteler kurarak Yunan hükümeti lehine propaganda yapmaya yönelik faaliyetler yürütmüştür. İstanbul Patrikhanesi ve Yunan Konsolosluğu silah ve cephane deposu haline getirilmiş, kilise ve kuruluşlar Rumluk ve Yunanlılık adına faaliyet göstermişlerdir .

MİLLİ MÜCADELE'YE KARŞI KURULAN CEMİYETLER

Pontus Rum Cemiyeti:

Cemiyet, 1904 yılında Merzifon Amerikan Koleji'nde gizli olarak kurulmuş, 1908'de teşkilatı genişletmiş, Batum'dan İnebolu'ya kadar olan bölgelerde şubeler açmıştır. 1. Dünya Savaşı sırasında Rus korumacılığı altında faaliyet gösteren cemiyet, savaş sonrasında Yunanlıların güdümüne girmiştir. Cemiyet'in amacı, Batum'dan Sinop'a kadar uzanan bölgede Karadeniz Rum cumhuriyetini kurmaktır. Bu amaçla silahlı çeteler oluşturulmuş, diğer taraftan siyasi faaliyetlerde bulunmak üzere Avrupa'ya heyetler gönderilmiştir.

MİLLİ MÜCADELE'YE KARŞI KURULAN CEMİYETLER

Rum azınlık tarafından kurulmuş diğer bir cemiyet Rum Göçmenleri Merkez Komisyonu'dur. Cemiyete Rum azınlığı sayıca çoğaltma görevi verilmiştir. Diğer taraftan Ermeni Patriği Zaven Efendi'nin çabasıyla Rum-Ermeni Birliği Komitesi kurulmuştur. Komite, Hınçak ve Taşnak komitelerini harekete geçirmek suretiyle aynı paralelde çalışmalar yapmıştır.

İZMİR'İN İŞGALİ VE TÜM YURTTAN TEPKİLER

Mondros Anlaşması'nın ardından başlayan işgal hareketinin önemli basamaklarından birisi, İzmir işgalidir. Kurulduğu tarihten itibaren "Büyük Yunanistan Hayali(Megalo İdea)"ni gerçekleştirmeye çalışan Yunanistan, büyük devletler tarafından da çıkarları gereği desteklenmiştir. Bu hayali içeren topraklar, Batı Anadolu ve Trakya idi. İngiltere sömürge yollarının güvenliği nedeniyle Batı Anadolu'nun İtalya gibi güçlü bir ülkenin elinde olmasından ziyade, kontrolü altında tutabileceği Yunanistan'da olmasını istemiştir.

İZMİR'İN İŞGALİ VE TÜM YURTTAN TEPKİLER

Ocak 1919 tarihli Paris barış görüşmelerinde, Yunanistan Türk toprakları üzerinde tarihi hakları olduğunu ve bu topraklarda çoğunluğu Rumların oluşturduğu iddiasını ileri sürmüştür. Toplantıda İngiltere Başbakanı Lloyd George, İtalyanların Anadolu'da yayılmalarına karşı çıkarak Mondros Ateşkes Antlaşması'nın 7. Maddesine uygun olarak Yunanlıların İzmir'deki Rumları koruma bahanesiyle İzmir'e asker çıkarmalarına destek vermiştir. Karar, İtalyanların konferansta bulunmadığı günlerde Fransa ve Amerika tarafından da onaylanmıştır.

İZMİR'İN İŞGALİ VE TÜM YURTTAN TEPKİLER

İZMİR'İN İŞGALİ VE TÜM YURTTAN TEPKİLER

İzmir'in işgal edileceği haberi halkın büyük tepkisine yol açmıştır. İngilizler, hükümete baskı yaparak İzmir Valiliği görevinden Nurettin Paşa'yı aldırılmışlardır. Nurettin Paşa yerine atanan Hürriyet ve İtilaf Fırkası üyesi İzzet Bey işgal haberlerini yalanlamıştır. Yunan istila gücü Amerikan, İngiliz ve Fransız savaş gemilerinin koruyuculuğunda, Hristiyan halkın tehlikede olduğu, güvenliklerinin kalmadığı bahanesiyle 15 Mayıs 1919'da İzmir'i işgal etmiştir. Yunan çıkarmasının başladığı saatlerde İzmirli Rumlar, büyük gruplar oluşturmuş, Türk askerlerine saldırmışlardır. Yunan askerlerine ilk ateşi açan gazeteci Hasan Tahsin, taburun önünde bayrağı taşıyan askeri yere düşürmüş, askerler hemen karşı ateşe başlayarak Hasan Tahsin'i öldürmüşlerdir.

İZMİR'İN İŞGALİ VE TÜM YURTTAN TEPKİLER

İtilaf Devletleri donanmasının ve İzmir'deki yabancıların gözleri önünde gerçekleştirilen katliamda 2 binden fazla Türk öldürülmüştür. İzmir'de Yunan işgali konusunda soruşturma yapan Uluslararası Komisyon'un 7 Ekim 1919 tarihli raporunda, "mütarekeden sonra Hristiyanların tehlikede olmadığı, güvenlik şartlarının 7. Maddeye dayanarak işgali gerektirmediği, işgalin gerçekte ilhakin bütün şartlarını gösterdiği" tespit edilmiştir.

İZMİR'İN İŞGALİ VE TÜM YURTTAN TEPKİLER

İşgal hareketi civar kazalara da yayılmış, Ayvalık-Akhisar-Nazilli hattına kadar ilerlemiştir. Yunanlıların İzmir'i işgalinden 8 gün sonra Türk ordusu ilk defa Ayvalık'ta düşman işgaline karşı silahlı direniş göstermiştir. Yunanlılar Batı ve Doğu Trakya'da da işgale başlamışlardır. Bu sırada İtalyanlar da Kuşadası'nı işgal etmişler, Yunanlılarla anlaşarak Büyük Menderes'i aralarında sınır kabul etmişlerdir.

İZMİR'İN İŞGALİ VE TÜM YURTTAN TEPKİLER

İzmir'in işgali Anadolu halkında daha fazla kenetlenme ihtiyacı yaratmış, ülkenin bölünme tehdidiyle karşı karşıya kalması direniş hareketlerinin yükselmesini sağlamıştır. Tüm yurttan başlayan tepki dalgası, geniş katılımlı mitinglerle kendini göstermiş, İstanbul'daki resmi makamlara protesto telgrafları çekilmiştir. İzmir işgaline tepkiler özellikle böyle bir işgal tehlikesi altında bulunan Orta ve Doğu Karadeniz kıyılarında daha etkili olmuştur. İşgalin gerek Trakya'da gerekse Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki tepkileri de bundan farklı olmamıştır. İzmir'in işgaline içteki büyük tepkilerin yanında dış tepkileri de olmuştur. Bazı İngiliz yetkilileri bu hareketin büyük bir hata olduğunu belirtirken Fransa'da bir tepki görülmemiştir.

İZMİR'İN İŞGALİ VE TÜM YURTTAN TEPKİLER

Sadece Pierre Loti gibi Türkleri tanıyan yazarlar işgali eleştirmişlerdi. İşgal İtalya'da öfkeyle karşılanmıştı. Çünkü İzmir'in daha önceki paylaşma projelerinde İtalya'nın payı olarak belirlenmişken bu payın Yunanlılara verilmesi büyük tepkilere neden olmuştu. Amerikan halkı da Wilson ilkelerinin bir kenara atılmasını hoş karşılamamıştı. İşgal Milli Mücadele açısından ulusu harekete geçirmiştir.

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN İSTANBUL'DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU'YA GEÇİŞİ

Mustafa Kemal Paşa Yıldırım Orduları Grubu Komutanı olarak Adana'da bulunduğu günlerde düşmanla mücadele etmekten yana olduğunu göstermiştir. O sırada kendi emrinde olan ve Halep civarında bulunan 20. Kolordu Komutanı Ali Fuat Paşa'yı Adana'ya çağırmıştır. Ali Fuat Paşa görüşmede vardıkları ortak kanıyı özetle şöyle anlatmıştır:

MUSTAFA KEMAL PAŞA’NIN İSTANBUL’DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU’YA GEÇİŞİ

MUSTAFA KEMAL PAŞA’NIN İSTANBUL’DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU’YA GEÇİŞİ

“İngilizler ve onu izleyen diğer devletler ateşkesi dinlemeyecekler, oldubittilerle ülkemizi işgal edecekler...Vatanımızı her türlü savunma ve dayanma araç ve imkanlarından yoksun bıraktıktan sonra da arzularını zorla ve baskıyla kabul ettireceklerdi. Musul’un işgali ve İskenderun’ olayı... bunun açık birer kanıtıydı. Padişah kendi tahtını düşünecekti.”

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN İSTANBUL'DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU'YA GEÇİŞİ

Mustafa Kemal de;

“Artık ulusun bundan sonra kendi haklarını kendisinin araması ve savunması, bizlerin de mümkün olduğu kadar yolu göstermemiz ve bütün ordu ile beraber yardım etmemiz lazımdır.” demiş, görüşmeler neticesinde milli direniş hareketi için temel kararlar almışlardır. Bu görüşmeden de anlaşılacağı gibi daha antlaşmanın imzalandığı günlerde, Mustafa Kemal işgallere karşı ulusal bir hareketin başlatılmasını düşünmekteydi.

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN İSTANBUL'DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU'YA GEÇİŞİ

Mustafa Kemal'in Mondros Ateşkesinden hemen sonra İstanbul hükümetine direnişe ilişkin önerilerde bulunması, ateşkesin koşullarına karşı çıkması, İskenderun limanına çıkacak olan İngiliz güçleri için silahlı direniş emrini vermesi ve son olarak Ali Fuat Paşa ile görüşüp ileriye dönük direniş planları yapması, bağımsızlık savaşının başlangıç tarihinin (genellikle 19 Mayıs 1919 Samsun'a çıkışıyla başlatılır) Kasım 1918 olarak gösterilmesini mümkün kılmaktadır.

MUSTAFA KEMAL PAŞA’NIN İSTANBUL’DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU’YA GEÇİŞİ

Yıldırım Orduları Grubu’nun lağvedilmesi üzerine Mustafa Kemal Harbiye Nezareti emrine verilerek İstanbul’a dönmüştür. Başyaveri Cevat Abbas Gürer, Mustafa Kemal’den 13 Kasım 1918’de boğaza demirlemiş İtilaf donanmasını görünce, “geldikleri gibi giderler” cümlesini işittiğini, kendisinin de, “Size nasip olacak, siz bunları kovacaksınız Paşam”, dediğini aktarmıştır . Ancak mevcut durum düşmanla askeri bir mücadeleye girişebilmek için hiçte ümit verici değildi. Ordu dağıtılmakta, itilaf kuvvetleri ülkenin stratejik noktalarını işgal etmekteydi. Mustafa Kemal bu tablo karşısında dahi kararlılığını korumuştur.

MUSTAFA KEMAL PAŞA’NIN İSTANBUL’DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU’YA GEÇİŞİ

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN İSTANBUL'DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU'YA GEÇİŞİ

Daily Mail Gazetesi'nin muhabiri G. Ward Price, Kasım 1918'de Mustafa Kemal ile yaptığı röportajı şöyle anlatmaktadır;

"Bana memleketin halinden söz etti ve her iki üç tümcede bir: Bu böyle olmaz, vatani baştanbaşa değiştirmek lazım, yenileşmek lazım, diyordu. O zamanlar doğrusu bu laflara pek dikkat etmemiştim. Mesleğimin her zaman hatırlayacağım büyük hatası, bu emsalsiz dehayı o zaman keşfedememiş olmamdır."

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN İSTANBUL'DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU'YA GEÇİŞİ

Mustafa Kemal'in İstanbul'daki faaliyetleri üç aşamada özetlenebilir:

Birinci aşama, siyasal girişimlerde bulunmasıdır. Öncelikle Mustafa Kemal bazı siyasi çözümler aramış, Ahmet İzzet Paşa ile bir şeyler yapabileceğine inandığı için yeni kurulan Tefvik Paşa hükümetinin güvenoyu almasını engellemek ve yeniden Ahmet İzzet Paşa'nın başkanlığında kendisinin de Milli Savunma Bakanı(Harbiye Nazırı) olarak görev alacağı bir hükümetin kurulması için çaba harcamıştır. Bunun için sivil giysilerle meclise gitmiş, milletvekilleriyle toplantılar yapmış ancak başarılı olamamış, Tefvik Paşa kabinesi güvenoyu almıştır. Atatürk 1923 yılında İzmir İktisat Kongresi'nde halkla yaptığı sohbette daha Adana'da iken Harbiye Nazırı olmak için yaptığı girişimin sebebini şöyle anlatmıştır:

MUSTAFA KEMAL PAŞA’NIN İSTANBUL’DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU’YA GEÇİŞİ

“Ben böyle bir unvan için o makamı istemiyordum. Ben, o makamı yıkmak için oraya gitmek istiyordum. Hakikaten benim gördüğüm manzarayı gördükten sonra yapılacak şey, derhal bütün kuvvetimizi, bütün önemli vasıtalarımızı, bütün servet kaynaklarımızı -ki bunlar İstanbul’da toplanmıştı- bunların tamamını bir an önce Anadolu’ya atmak ve derhal hükümeti Anadolu’ya nakletmek, mütareke hükümlerine aykırı yapılan en ufak bir harekete karşı derhal kuvvet kullanmak gerekiyordu. Ve ben onu yapmak istiyordum.”

MUSTAFA KEMAL PAŞA’NIN İSTANBUL’DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU’YA GEÇİŞİ

İkinci aşama, darbe girişimleri yapmaktır. Mustafa Kemal, Tevfik Paşa kabinesini devirmek için uğraşmış ancak bir sonuç vermemişti. Birkaç kez Vahdettin ile görüşmüş ancak aralarında işe yarayacak bir konuşma geçmemiştir.

Üçüncü aşama, Anadolu’ya geçiş kararıdır. Her iki metodun başarıya ulaşmaması neticesinde Anadolu’ya geçme planları yapılmaya başlanmıştır . Bir taraftan da Şişli’deki evinde güvendiği arkadaşları başta Ali Fethi Okyar, Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy, Kazım Karabekir, İsmet İnönü, Refet Bele olmak üzere asker ve devlet adamlarıyla toplantılar yapmış, neler yapılması gerektiği üzerinde görüş alışverişinde bulunmuştur.

MUSTAFA KEMAL PAŞA’NIN İSTANBUL’DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU’YA GEÇİŞİ

30 Mart 1919’da İsmet İnönü ile görüşmesinde İnönü’nün, “Ne yapacağını bana ne zaman söyleyeceksin” sorusuna Mustafa Kemal, “Ağır ve kesin bir karar tatbik edilmeye başladıktan sonra: Keşke şu tarafını, bu tarafını da düşünseydim. Belki bir çıkar yol bulurduk, yeniden bunca kan dökmeye, bunca can yakmaya ihtiyaç kalmazdı, gibi tereddütlere yer kalmamalıdır. Böyle bir tereddüt karar sahibinin vicdanında kanayan bir nokta olur ve onu yaptığıının doğruluğundan da şüpheye düşürür. Bundan başka beraber çalışacak olanlar, yapılanlardan başka bir şey yapılmak ihtimali kalmadığına inanmalı idiler. İşte, benim mütareke sırasında 4-5 ay İstanbul’da kalışım, sırf bunun içindir” , cevabını vermiştir.

MUSTAFA KEMAL PAŞA’NIN İSTANBUL’DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU’YA GEÇİŞİ

Mustafa Kemal’in devlet erkânı ile temasları da üzerinde durulacak kadar önemlidir. Ali Fuat Paşa aracılığıyla İçişleri Bakanı (Dahiliye Nazırı) Mehmet Ali Bey ile Bahriye Nazırı Avni Paşa ile birçok kez görüşmüştür. Bu iki bakan sayesinde diğer hükümet üyeleri kendisi hakkında fikir edinmişlerdir. Bu görüşmeler Mustafa Kemal’in Anadolu’ya Ordu Müfettişi olarak gönderilmesini sağlayan etkenlerden biridir. Bunun dışında basınla ve çeşitli çevrelerle temas kurmuş, gazetelerde ismi yer bulmaya başlamıştır. Mustafa Kemal’in bu faaliyetleri için Kurtuluş Savaşı kadrosunun belirlendiği görüşmeler tanımlaması yapılabilir. Bu arada fikirlerine değer verdiği arkadaşı Fethi Bey ile “Minber” Gazetesini çıkarıyordu.

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN İSTANBUL'DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU'YA GEÇİŞİ

Mustafa Kemal'in görüştüğü isimler arasında Trakya Paşaeli Müdafaa-i Heyet-i Osmaniye Cemiyeti temsilcileri de bulunmaktaydı. Şubat 1919'da gerçekleşen görüşmede, *"Başımıza geçer misiniz?"* diye soran temsilcilere Mustafa Kemal, *"Böyle parça parça çalışacağımıza bütün memleketin kaderini idare edecek, ele alacak bir düzen (teşekkül) meydana getirip beraber çalışsak nasıl olur?"* cevabını vermiştir.

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN İSTANBUL'DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU'YA GEÇİŞİ

İstanbul'daki siyasi temasları sonucunda burada fazla etkili olamayacaklarını düşünen Mustafa Kemal ve arkadaşları bir yolunu bularak Anadolu'ya geçme kararı almışlardır. Ali Fuat Cebesoy Ankara'ya, Kazım Karabekir Erzurum'a, Refet Bele Sivas'a atanmış, içlerinden sadece deniz subayı Rauf Orbay görevinden istifa etmiş olduğundan kendi çabalarıyla Anadolu'ya gitmiştir. Bu sırada Erkan-ı Harbiye Reisi bulunan Fevzi Çakmak Paşa onlara yardımcı olmuştur.

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN İSTANBUL'DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU'YA GEÇİŞİ

Padişah, İtilaf Devletleri'nin oldubittisi karşısında suskun kalmakta hükümette aynı durumu sürdürmekte idi. Ulus ve ordu yüzyılların kökleştirdiği dinden ve gelenekten gelen bağlarla saltanat ve hilafete bağlı bulunuyor, onsuz bir kurtuluşu düşünemiyordu. Halkın ve aydınların bir bölümü İngiliz mandası, Amerikan mandası ve bölgesel kurtuluş çareleri aramaktaydı. Mustafa Kemal bu durum karşısında en doğru ve gerçekçi karar olarak milli egemenliğe dayanan kayıtsız, şartsız, bağımsız yeni bir Türk devleti kurmayı kararlaştırmıştı . Mustafa Kemal'in dayandığı iki temel ilke tam bağımsızlık ve milli egemenlikti. Mustafa Kemal uygun bir zamanda Anadolu'ya geçmeyi tasarladığı bir sırada gelişen olaylar böyle bir fırsatı doğurmakta gecikmemişti.

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN İSTANBUL'DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU'YA GEÇİŞİ

Samsun, ateşkes antlaşması öncesi ve sonrasında zorluklar içinde kalmış bir bölgedir. Bölgeye Pontusçuluk fikri çerçevesinde Rum göçü gerçekleştirilmiş, Rum çetelerinin faaliyetleri bölgede huzur ve asayiş ortadan kaldırmıştır. 27 Nisan 1919'da bir Yunan savaş gemisinin Trabzon'a yerleştirmek için Rusya'dan 500 Rum göçmenini getirmesi esnasında bir Yunanlı askerin öldürülmesi, İngilizlerin hükümete baskı yapması için bir fırsat yaratmıştır.

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN İSTANBUL'DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU'YA GEÇİŞİ

Ayrıca Samsun Limanı stratejik bakımdan Orta Anadolu'dan iç bölgelere açılan bir kapı olmasıyla da önemli bir bölgedir. İngilizler 9 Mart 1919'da Samsun'a ve Merzifon'a asker çıkarmışlardır. Mondros Ateşkesinin 7. ve 24. Maddelerini uygulamak için asayişin sağlanması son derece önemli bir hükümet göreviydi. İngiltere, Samsun ve yöresinde Türklerin Hristiyanlara saldırdığını iddia etmişler, Osmanlı Devleti'nden bu durumun önlenmesini istemişlerdi. Samsun olaylarına verilen önem, Anadolu'ya geçmek niyetinde olan Mustafa Kemal'e bir fırsat yaratmıştır.

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN İSTANBUL'DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU'YA GEÇİŞİ

Mustafa Kemal'in böyle önemli bir göreve atanması için hükümetin güvenini alması gerekmektedir. Ali Fuat Paşa aracılığıyla İçişleri Bakanı Mehmet Ali Bey ile birçok kez görüşmüş olmasının hükümeti ikna etme açısından Mehmet Ali Bey'in önemli rolü olduğu söylenebilir. Mustafa Kemal'in görev ve yetkilerinin geniş tutulmasında ise Genelkurmay İkinci Başkanı Kazım Paşa'nın etkin rolü olmuştur. Ayrıca Mustafa Kemal'in Enver Paşa'ya ve savaşa yönelik olarak Almanya'ya aleyhtarlığı hükümete istenilen güveni vermektedir. Böylece Mustafa Kemal Paşa Samsun ve yöresindeki ayaklanmaları ortadan kaldırmak, nedenlerini tespit etmek için görevlendirilmiştir.

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN İSTANBUL'DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU'YA GEÇİŞİ

Mustafa Kemal kendisine bu yetkinin verilme sebebini Nutuk'ta şöyle açıklamıştır;

“Bu geniş yetkinin, beni İstanbul'dan sürmek ve uzaklaştırmak maksadıyla Anadolu'ya gönderenler tarafından, bana nasıl verilmiş olduğu garibinize gidebilir. Hemen ifade etmeliyim ki, onlar bu yetkiyi bana bilerek ve anlayarak vermediler. Ne pahasına olursa olsun, benim İstanbul'dan uzaklaşmamı isteyenlerin buldukları gerekçe, Samsun ve dolaylarındaki güvensizlik olaylarını yerinde görüp tedbir almak üzere Samsun'a kadar gitmektir.

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN İSTANBUL'DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU'YA GEÇİŞİ

Ben bu görevin yerine getirilmesinin bir makam ve yetki sahibi olmaya bağlı bulunduğunu ileri sürdüm. Bunda hiçbir sakınca görmediler. O tarihte Genelkurmay'da bulunan ve benim maksadımı bir dereceye kadar sezmiş olan kimselerle görüştüm. Müfettişlik görevini buldular, yetki konusu ile ilgili talimatı da ben kendim yazdırdım.”

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN İSTANBUL'DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU'YA GEÇİŞİ

Mustafa Kemal'e tüm bunları gerçekleştirmesi için merkezi Erzurum'da bulunan 9. Ordu Müfettişliği(Bu ordunun adı 15 Haziran 1919'da 3. Ordu olarak değiştirilmiştir) yetkisi verilmişti. Kendisine verilen görevler arasında dağınık durumdaki silah ve cephanenin toplanarak koruma altına alınması, başlamış bulunan direniş hareketlerinin engellenmesi de bulunmaktaydı.

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN İSTANBUL'DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU'YA GEÇİŞİ

Müfettişlik görevi kendisine çok büyük kolaylıklar sağlamış, askeri-sivil tüm yöneticilerle görüşmek, karar vermek, verdiği kararları uygulatmak olanağını kazandırmıştır. Bu kararın hemen ardından karargâhına alacağı isimleri saptamıştır. Vapurda, Miralay Kazım Dirik, Albay Refet Bele, Binbaşı Hüsrev Gerede, Dr. Refik Saydam, Dr. İbrahim Tali, Başyaveri Cevat Abbas Gürer, Yarbay Arif, Binbaşı Kemal Doğan, Yüzbaşı Mümtaz ve karargâh mensubu subaylar bulunuyordu .

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN İSTANBUL'DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU'YA GEÇİŞİ

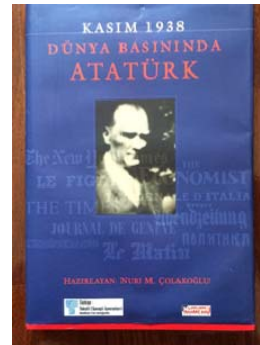
Vapur yola çıkmadan önce İtilaf Devletleri subayları tarafından içinde silah ve cephane olabileceği ihtimali ile aranmıştır. Mustafa Kemal yanındakilere dönerek; *“Bu sersem adamlar işte böyle...Yalnız demire, çeliğe ve silah gücüne dayanırlar. Maddeden başka bir şey bilmezler. Bağımsızlık ve özgürlük uğrunda savaşa kararlı bir ulusun kudret ve gücünü anlamaktan acizdirler. Biz silah ve cephane değil, ülkü, inanç dolu kafa götürüyoruz”* demiştir.

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN İSTANBUL'DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU'YA GEÇİŞİ

VIDEO

MUSTAFA KEMAL PAŞA’NIN İSTANBUL’DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU’YA GEÇİŞİ

KAYNAK

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN İSTANBUL'DAKİ ÇALIŞMALARI VE ANADOLU'YA GEÇİŞİ

Bandırma Vapuru 16 Mayıs'ta İstanbul'dan hareket etmiş, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ulaşmıştır. Cevat Abbas Gürer anılarında, Mustafa Kemal'in Anadolu'ya geçmekteki gerçek amacını şöyle anlatmaktadır;

"Geniş yetkilerini muhafaza edebilirse başarıya çabuk ulaşacaktı. Kendisini vakitsiz israf ederlerse yine mücadelesine devam edecekti. Ancak, neticeye varmakta biraz geç kalacaktı. Fakat her iki halde de Atatürk'ün ana yurda ayak basar basmaz millete ilk parolası; -Ya istiklal ya ölüm, olacaktı."